

Andrzej Dąbrówka, *Baśnie niderlandzkie: flamandzkie, holenderskie i fryzyjskie*, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2007, 636 pp.

In 2007 verscheen op de Poolse boekenmarkt een bijzonder werk: een bloemlezing Vlaamse, Nederlandse en Friese sprookjes in de Poolse vertaling. De auteur van de bewerking, Andrzej Dąbrówka, heeft zijn wetenschappelijk onderzoek voornamelijk aan het Middeleeuwse toneel gewijd maar zijn letterkundig werk omvat ook vertalingen van Nederlandse toneelstukken, proza en poëzie. In 1999 verscheen zijn 'Lexicon voor schrijvers uit het Nederlandse cultuurgebied (Zuid- en Noord-Nederlands, Neolatijns, Surinaams, Afrikaans en Fries)' [*Słownik pisarzy niderlandzkiego obszaru kulturowego (flamandzkich i holenderskich, nowolacińskich, surinamskich, afrykanerskich i fryzyjskich)*], Warszawa: Wiedza Powszechna] dat zijn belangstelling in de bredere context van de Nederlandse literatuur toont. Met zijn bloemlezing van de sprookjes is een volgende stap gezet in de richting van de volkscultuur van de Lage Landen.

De bloemlezing van Andrzej Dąbrówka is een brede keuze uit sprookjes van het Nederlands-talige gebied. De keuze is zeer representatief omdat hier de verhalen uit alle regio's van de Lage Landen en uit verschillende periodes worden voorgesteld. Er zijn verhalen in opgenomen die in verschillende vormen zijn overgeleverd. Als bron dienden handschriften (zoals de verzameling volksverhalen van Gerrit Jacob Boekenoogen), tijdschriften (zoals *'t Daghet in den Oosten* uit Hasselt of het Friese *It Heitelân*), en uiteraard ook de vele verzamelingen sprookjes in boekvorm in het Nederlands, Fries en Duits. De bronnen dateren van de zeventiende eeuw tot in de jaren tachtig van de twintigste eeuw. De vertalingen vormen echter een coherent geheel en tegelijk geven ze een verscheidenheid weer van de overleveringsvorm. In de sprookjes die alleen door ongeleerde mensen in hun streektaal werden opgeschreven, behoudt de vertaler de oorspronkelijke vorm en zet ze op een gelijke manier in het Pools weer. Dąbrówka zet dus niet alleen de inhoud van de verhalen naar een andere taal om maar streeft ook naar een zo dicht mogelijk bij het origineel blijvende weergave. Zelfs het lettertype wordt bij de in de streektaal geschreven sprookjes gewijzigd en lijkt meer op een handgeschreven tekst. Daardoor wordt de diversiteit van de teksten onderstreept en het is de vertaler gelukt om een sfeer van een streekverhaal weer te geven.

De volgorde van de verhalen is niet duidelijk. Het lijkt dat ze op een dergelijke manier worden gerangschikt dat de zich herhalende motieven bij elkaar worden gezet. Zo zijn bijvoorbeeld de verhalen genummerd van 49 tot 52 rond het onderwerp van het leven na de dood geconcentreerd. Het Friese sprookje nr. 49 is een verhaal over twee jongens die langs het graf van een overleden pastoor lopen en door hem naar het hiernamaals worden genomen. In het daarop volgende Brabantse verhaal wordt een dode naar een maaltijd bij een edelman uitgenodigd. Nr. 51 is een West-Vlaams sprookje over een zekere Jan die door de Zuiderwind naar het land van onsterfelijkheid wordt meegenomen. Het laatste sprookje uit deze reeks komt uit Oost-Vlaanderen en vertelt over een monnik die tijdens het zingen van de psalmen naar het bos wandelt om over een regel na te denken, en namelijk *Duizend jaar zijn in uw ogen als de dag van gisteren die voorbij is* (Psalm 90:4). De bewerker zet dus deze sprookjes bij elkaar waar een personage door bemiddeling van een dode, of een ander mystisch wezen, naar het hiernamaals wordt meegenomen en bij de terugkeer naar de aarde beseft dat er honderden jaren zijn verlopen. Op deze manier worden verschillende varianten van hetzelfde motief bij elkaar gezet. Het patroon is gebaseerd op de regel uit de Bijbel *voor de Heer is één dag als*

duizend jaar en duizend jaar als één dag (2 Petrus 3:8). Dit duidt een wetenschappelijke aanpak bij de opbouw van deze bloemlezing. Deze wetenschappelijkheid wordt nog benadrukt door het commentaar dat bij de afzonderlijke verhalen hoort. Het geeft in een verkorte vorm veel belangrijke gegevens weer. Er worden vooral de gegevens van de vertaalde variant genoemd, met de originele titel, de plaats en datum van het afschrift, en de precieze gegevens van de publicatie. Waar mogelijk wordt ook de verteller aangegeven. Verder worden ook veel details gegeven betreffende de typologie van de afzonderlijke verhalen – de plaatsing in diverse sprookjesverzamelingen, het aantal varianten in het Nederlandse taalgebied en (waar mogelijk) in Polen, als ook folkloristische motieven en literaire bewerkingen. Met betrekking tot de secundaire literatuur beperkt zich de bewerker tot een aantal door hem gebruikte studies en verzamelingen.

De inhoud van de afzonderlijke verhalen is, zoals dat in veel gevallen bij sprookjes is, magisch. Er verschijnen veel kabouters en ridders, duivels en draken, prinses en prinsessen op het toneel. Veel motieven worden door de Poolse lezer ook als eigen herkend, ze komen ook vaak in niet-Nederlandse sprookjes voor, wat in de opsomming van de varianten bevestigd wordt. De verhalen worden op een levendige en aantrekkelijke wijze gepresenteerd.

Baśnie niderlandzkie van Andrzej Dąbrówka zijn niet alleen een resultaat van omvangrijk en betrouwbaar (hoewel niet uitputtend) onderzoek maar tevens een mooie lectuur voor jong en oud. Een plezier om te lezen.

Małgorzata Dowlaszewicz

Karel Porteman, Mieke B. Smits-Veldt, *Een nieuw vaderland voor de muzen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur, 1560–1700*, Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2008, 1054 pp.

Een nieuw vaderland voor de muzen van Karel Porteman en Mieke B. Smits-Veldt vormt het derde deel van de grote Geschiedenis van de Nederlandse literatuur die onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie verschijnt om aan het begin van de 21e eeuw “de stem van een hele generatie [te] laten horen”, zoals de hoofdredacteurs ervan, Arie Jan Gelderblom en Anne Marie Musschot, het in 2000 formuleerden (zie Arie Jan Gelderblom, Anne Marie Musschot, “Veranderingen in een bedding van continuïteit: de literatuurgeschiedenis in een nieuw jasje”, in: *Perspectieven voor de internationale neerlandistiek in de 21e eeuw, Handelingen Veertiende Colloquium Neerlandicum*, red. G. Elshout e.a., Woubrugge: Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, 2001, pp. 151–168, hier: p. 155).

Gelderblom en Musschot formuleerden een reeks ‘ijkpunten’ voor deze nieuwe literatuurgeschiedenis. Zij zal “liever een exemplarisch werk uitvoerig bespreken als representatief voor een tijdvak, een stroming, een genre, een manier van denken, om vervolgens andere teksten kort te vermelden binnen het opgestelde raamwerk” (*ibidem*, p. 155) waarbij de hoeveelheid citaten “gezien de beschikbare ruimte (400 tot 750 pagina’s per deel) beperkt [moet] blijven” (*ibidem*, p. 156). Er zal ook “een zeer ingrijpende herschikking van de canon” plaatsvinden, waarbij verschillende vroeger niet besproken genres, zoals vlugschriften, pamfletten en reisverhalen, hun plaats zouden krijgen (*ibidem*, p. 158). Tenslotte is het ook de bedoeling, “de hele geschiedenis van de literatuur in de Nederlanden te beschrijven” (*ibidem*, p. 162) – dat wil zeggen: de (Nederlandstalige) literatuur in zowel ‘Noord’ als ‘Zuid’.

Porteman en Smits-Veldt schrijven een ‘functionalistische’ literatuurgeschiedenis, “waarin de literatuur wordt ingebed in de veranderende samenleving [...]” (Porteman/Smits-Veldt, p. 18). Het is dus niet een literatuurgeschiedenis, waarin het werk ‘an sich’ wordt geanalyseerd. Het is echter